

Rețeaua economică transfrontalieră în regiunea Alpilor Adriatici. Situația din Austria de Sud

JOSEF LANGER

Cadrul general

Integrarea Europeană

Integrarea europeană precum și globalizarea antrenează schimbări dramatice în condițiile istorice din Europa Centrală. Tranziția spre un viitor nesigur nu are loc doar în țările post-comuniste (Estul), ci și în democrațiile occidentale, învecinate. În ambele cazuri, statul-națiune poate fi un cadru de referință pentru a discuta despre ceea ce se întâmplă. În timp ce în Est statul-națiune pare să se fi consolidat în urma imploziei comuniste de acum un deceniu, în Europa de Vest acesta își cedează suveranitatea altor tipuri de actanți. *Regiunile* constituie unul din tipurile de actanți care încearcă să câștige influență. Celelalte sînt organizațiile supra- și transnaționale. În orice caz, regiunile sînt un element strategic în politica Uniunii Europene. Dar, pentru moment, viitorul lor pare încă nesigur, cel puțin în mai mare măsură decît cel al unităților trans- și supranaționale și chiar al statului-națiune. În plus, cercurile politice și academice nu mai pun accentul pe regiuni ca subunități tradiționale ale statelor-națiune, ci pe cooperarea transfrontalieră și pe macro-regiuni, care pot îngloba numeroase subunități naționale și chiar națiuni întregi. În cele ce urmează, vom discuta rezultatele unui studiu care a investigat reacția firmelor și altor organizații la acest nou mediu.

Austria de Sud: Carintia

Centrul atenției al studiului de față îl constituie Austria de Sud, mai precis statul federal Carintia. Împreună cu Slovenia și Friuli-Veneția Giulia, această subunitate austriacă se numără printre membrii fondatori ai Comunității de Lucru a Alpilor Adriatici din 1978 (Delli Zotti, 1996). Comunitatea de Lucru a Alpilor Adriatici a fost una dintre primele inițiative de după Războiul Rece de a înființa regiuni transfrontaliere de mărime considerabilă. În interiorul Austriei, Carintia se numără printre cele nouă state federale mai mici ca dimensiune, dar și ca PIB (Bodenhofer/Stanovik 1992). Contribuția sa la PIB-ul austriac (PIB-ul național/C~ 20.000 EURO; 1994) este de aproximativ 6 procente (PIB-ul local/C=15.500 EURO; 1994). Stiria vecină, de exemplu, care este de asemenea membră a Comunității de Lucru a Alpilor Adriatici, are un aport de aproximativ 12 procente, iar contribuția regiunii Friuli-Veneția Giulia la PIB-ul italian este de 2,5 procente. Din totalul populației austriece, de 8 milioane, populația Carintiei este de aproximativ 570.000 de locuitori, iar cea a Stiriei de 1,2 milioane. Creșterea PIB-ului s-a aflat sub media austriacă din ultimul deceniu. În prezent, acest stat federal pare totuși să înregistreze o creștere la fel cum făcea Stiria cu cîteva ani în urmă.

Vecinele ei din sud, Slovenia și Friuli-Veneția Giulia — membre fondatoare ale Comunității de Lucru a Alpilor Adriatici — se află într-o situație economică diferită. Slovenia, cu o populație de 2 milioane de locuitori, are numai aproximativ jumătate (în jur de 8.000 EURO per capita) din PIB-ul Carintiei. La acest lucru se adaugă un număr mai mare de oameni care lucrează în agricultură (5,0% față de cei 2,8% din Carintia) și un sector mai restrîns al serviciilor publice (57% față de Carintia cu 65%). Friuli-Veneția Giulia, cu toate că are indicatori economici asemănători Carintiei, a avut în trecut o dezvoltare mai dinamică. Referindu-ne la venitul per capita, această regiune a trecut de pe locul 143 între regiunile Uniunii Europene, pe locul 28. Această disparitate economică, alături de factorii culturali și sociali, confruntă organizațiile interesate în inițierea unei rețele în această regiune geografică cu o situație destul de complicată. Cu atît mai mult cu cît Carintia, din punct de vedere politic, este un stat federal al Republicii Austria, Friuli-Veneția Giulia este o regiune a Italiei, iar Slovenia este un stat suveran din 1991.

Concepte teoretice

Inventînd regiunea

Pentru început, termenul „regiune” are nevoie de o anumită clarificare. În contextul de față, „regiunea” circumscrie aspectul teritorial al inegalității socio-culturale. Statutul acestui concept se va lărgi, prin urmare, odată cu accelerarea schimbării parametrilor inegalității. Acesta a fost în mod evident cazul Europei și, mai ales, al Europei Centrale în ultimele două decenii. Cu toate că acest concept nu se limitează doar la desemnarea zonelor rămase în urmă, totuși, în practică el implică acest sens. Conceptul de regiune va fi folosit aici mai ales în următoarele trei sensuri:

a) regiunea ca subunitate administrativă a statelor-naționale existente,

b) regiunea ca și cooperare transfrontalieră a unor asemenea unități — regiuni transfrontaliere — și

c) regiunea ca idee de spațiu definit în funcție de anumite criterii comune. În ciuda retoricii euroregiunilor, cînd se folosește astăzi termenul în public, el are în special sensul de unitate administrativă (accepțiunea a). În unele țări central europene, ca Austria și Germania, aceste unități (landuri) au avut în general o îndelungată istorie individuală și o identitate colectivă proprie, ceea ce a atras după sine o acută conștiință a granițelor (Wastl-Walter/Kofler 1999). În consecință, este dificilă punerea în practică a unor idei ca fuzionarea unor astfel de unități cu alte regiuni în cadrul statului, și cu atât mai mult formarea regiunilor transfrontaliere. Acest aspect poate să fie diferit în țări ca Italia, unde, în ciuda unor identități regionale puternice, au avut loc în trecut reforme administrative, și în statele post-comuniste, unde unitățile teritoriale descentralizate se află încă în curs de formare.

În ultimele două decenii, regiunea părea că a cîștigat în importanță nu numai în studiile de specialitate (Mlinar 1995; Peterson 1996; Storper 1997), ci și în liniile politicile urmate și în economia politică. Cu toate că pot apărea exagerări în urma acestei percepții, anumite realități nu pot fi negate, iar ca subunitate a statului-națiune, regiunea a fost și este o realitate. Ea a cîștigat o nouă dimensiune odată cu descoperirea potențialului ei transnațional. Aceasta s-a întîmplat în anii 60-70, cînd au fost constituite primele euroregiuni, între Germania și vecinele sale vestice pentru a sprijini integrarea europeană. O intenție similară, deși mai puțin pronunțată, a stat în spatele înființării în 1978 a Comunității de Lucru a Alpilor Adriatici (Delli Zotti 1996), care pentru prima dată a situat în unul și același context țări socialiste și capitaliste. Printre membrii fondatori s-au numărat Croația și Slovenia (republici ale fostei Iugoslavii), pe de o parte, iar, pe de altă parte, Friuli-Veneția Giulia (regiune a Italiei) precum și Carintia și Stiria (provincii ale Austriei). Spre deosebire de cazul euroregiunilor (EUREGIONS), cooperarea a rămas în acest caz în mîinile guvernului, cu toate că au existat rezultate secundare în cadrul societății și al economiei. O dată cu deschiderea și începerea transformării societăților socialiste la sfîrșitul anilor '80 și începutul anilor '90, Comunitatea de Lucru a Alpilor Adriatici și-a pierdut în mod paradoxal importanța, cu toate că se extindea în acest timp la 19 membri, de la Ticino în Elveția la Somogy în Ungaria, cuprinzînd cu totul aproximativ 44 milioane de oameni. Activitățile ei au fost din ce în ce mai mult preluate de organizații supranaționale (Inițiativa Central Europeană, CEFTA, programele Uniunii Europene ca INTEREG, PHARE etc.) și de cooperarea directă a indivizilor și a organizațiilor.

În concepția actuală, regiunea poate să fie mai mică (de exemplu, provinciile) sau mai mare (de exemplu, macro-regiunile) decît un stat național. Ceea ce justifică includerea lor într-o categorie comună este ideea că ele împart o comunitate spațială favorabilă relațiilor sociale. Dacă integrarea socială se află încă la un nivel scăzut, se presupune că au intervenit anumiți factori non-spațiali (cultura, interesele de grup etc.).

Organizarea ca agenție

În contextul acestui studiu, accentul cade în primul rînd asupra rolului și comportării organizațiilor ca agenți (Ahme 1990) și în mod particular asupra organizațiilor de afaceri. Sugerăm faptul că astăzi *firmele constituie principalul actor* în transcenderea granițelor naționale, dar dacă ele nu sînt urmate de alte tipuri de organizații (culturale, sociale, politice), atunci relațiile de afaceri nu se vor dezvolta pînă la capăt. Aceasta este, pe scurt, problema integrării europene în zilele noastre. A sublinia importanța teoretică a firmelor ca actori individuali înseamnă că socotim activitățile indivizilor, pe de o parte, ca fiind prea contingente pentru a ne furniza modele de dezvoltare, și societatea națională, pe de altă parte, ca nemaifiind reprezentată suficient de coerent într-un centru de

voință pentru a fi considerată un actor semnificativ. Mai mult, în afară de familii, organizațiile (în domeniul economic, firmele) par să fie singurele sisteme sociale care au adrese (poștale) definite. În contrast, nici *sistemele funcționale* ca politica, economia etc., nici societatea nu au o astfel de „adresă”. Societatea modernă funcționează în principal prin intermediul a numeroase organizații, care diferă, în primul rând, prin funcții (economice, culturale, sociale și politice) și prin dispunerea spațială. De aceea, orice analiză a potențialului competitiv al regiunilor necesită, în primul rând, *un inventar al organizațiilor* disponibile. Următorul pas este conștientizarea interconectării (gruparea) și cuprinderii spațiale (globalizarea) a acestor organizații. În special, a firmelor regionale. Aici intră în centrul atenției rețelele (transfrontaliere). O atenție specială trebuie acordată diferitelor limitări funcționale. În general, acestea sînt mai puține în cazul firmei capitaliste, unde necesitatea expansiunii dincolo de frontiere se datorează orientării ei de piață.

Formarea rețelei

Teoria rețelelor constituie un domeniu de dezbateră vag și vast. Întrebarea de bază este: cine ce dorește să facă și cu cine. Dar interpretarea teoretică merge mai departe; unii consideră rețeaua drept un nou tip de organizare, care nu este caracterizată nici prin relațiile ierarhice și nici prin relațiile de piață (Vartiainen 1999). Alții văd în ea doar o metodă de descriere a relațiilor sociale. Ca tip de organizare, rețeaua este caracterizată printr-o mare stabilitate datorată negocierii, interacțiunii de durată care produce solidaritate și unei arbitrarități a relațiilor mai mică decît pe piețe, dar totuși mai ridicată decît în sistemele ierarhice. Ea combină autonomia, avantaj al piețelor, cu înaltele abilități de coordonare ale sistemelor ierarhice. Dar o asemenea definiție — care ar putea fi restrînsă în continuare prin delimitarea în timp sau după tipul de cooperare: pe orizontală sau în totalitate laxă — ar fi prea riguroasă pentru scopul nostru. În contextul cercetării noastre, termenul este folosit mai puțin ambițios. În acest proiect, termenul „rețea” este folosit pentru descrierea unei *metode* și a unui concept de organizare mai degrabă euristic decît distinct. În primul rând, ne-am îndreptat atenția asupra relațiilor transfrontaliere în general, fără să le clasificăm în funcție de caracteristica lor: ierarhice, tipice pieței sau specifice rețelelor de organizații. Totuși, putem afirma că majoritatea organizațiilor non-economice luate ca mostră se aflau aproape în stadiul de rețea în momentul descrierii relațiilor lor. Numai în cazul organizațiilor economice (firmelor) a reieșit cu claritate că relațiile se încadrau cel mai adesea în tipul de piață (export/import) sau în tipul ierarhic (companie filială). La începutul transformării din Europa Centrală și de Est, firmele din sudul Austriei au reacționat în primul rând printr-o creștere a exporturilor, apoi prin investiții directe (filiale) și numai în mod periferic prin stabilirea de rețele ai căror membri erau parteneri egali.

Atractivitatea recurgerii la rețele în cadrul relațiilor regionale transfrontaliere își are originea în *contradicția dintre cooperare și competiție*, aspecte de obicei prezente simultan în aceste relații (Cooke 1995). Astfel, înclinația spre stabilirea de rețele este o încercare de reducere a complexității inerente unei astfel de contradicții. Alte motive sînt că proximitatea spațială sporește posibilitatea înțelegerii culturale și frecvența contactelor. Odată cu deschiderea frontierelor, regiunile sînt tot mai mult înțelese ca actori transfrontalieri (Vision 1994). În cadrul celor patru tipuri de organizații prezentate (economice, culturale, politice și sociale), firmele sînt cele mai interesante din perspectiva formării de rețele. În timp ce în sistemul statului-națiune, organizațiile culturale, sociale și politice sînt legate în mod natural de teritoriu, firma capitalistă nu este. Rămîne în continuare la latitudinea unei firme anume să decidă dacă se extinde sau nu dincolo de graniță. În acest caz, pe lîngă considerații economice, sînt implicate frecvent și considerații de ordin cultural și social. Astfel, motivele pentru care, în ciuda unor granițe relativ deschise, companiile din sudul Austriei nu s-au implicat în trecut foarte mult în Italia se poate să fi fost diferențele culturale (limba diferită etc.) sau nivelul scăzut al resurselor de capital. Acolo unde relațiile economice s-au dezvoltat, ca în industria de cherestea și în agricultură, ele au rămas relații de piață. În cazul Sloveniei (Iugoslavia) relațiile au fost chiar mai complicate din cauza sistemelor politice diferite și din cauza unor antagonisme etnice (vorbitorii de limbă slovenă contra celor de limbă germană).

Puncte de atracție și centre de inovație

O problemă care apare în momentul în care studiem rețelele din regiunea Alpilor Adriatici este de a stabili granița regiunii — o problemă generală a teoriei rețelei în selectarea actorilor (Laumann/Marsden/Prensky 1983). În cazul de față, calitatea de membru al unei zone din Comunitatea de Lucru a Alpilor Adriatici ar fi putut fi socotită

drept criteriu de delimitare a graniței, dar am lăsat în seama celor chestionați să decidă care zone formează regiunea Alpilor Adriatici și care nu. A fost, totuși, sugerat, prin formularea unora dintre întrebările incluse în interviuri, faptul că Slovenia, Friuli-Veneția Giulia și Carintia ar aparține cu siguranță acestei regiuni. Totuși, cei chestionați au avut posibilitatea de a nega aceasta, ceea ce nu s-a întâmplat foarte frecvent.

Prin metoda folosită aici se poate face distincția între periferie și centru. Zonele menționate cel mai frecvent de către cei chestionați aparțin centrului. Zonele mai puțin amintite se situează la periferii. Din acest punct de vedere, cei chestionați au considerat, de exemplu, țări ca și Croația, dar chiar și Bavaria, ca fiind periferice, în timp ce Sudul Austriei, Slovenia și Friuli-Veneția Giulia ar aparține centrului regiunii Alpilor Adriatici. Datorită caracterului subiectiv al granițelor rețelei în cadrul acestei cercetări, sînt posibile rezultate diferite dacă aceeași întrebare este pusă în Croația și Bavaria. Datorită premiselor subiective ale studiului nostru, granițele regiunilor care nu sînt în același timp granițele statelor-națiune sînt, în mintea oamenilor, variabile.

Este o premisă a proiectului că există arii ale regiunii Alpilor Adriatici care vor atrage mai mult atenția (relațiile) organizațiilor decît alte zone. Organizațiile din aceste spații sînt mai puternic interconectate cu regiunea Alpilor Adriatici decît locurile menționate mai rar. În legătură cu teoria rețelei, s-ar putea vorbi de noduri ale grupărilor teritoriale, pentru că relațiile se acumulează și se condensează în aceste locuri. Preferăm să le numim *noduri de atracție* (centre preferențiale), pentru că este neclar dacă se împlințează cu adevărat în cazul nostru formarea de grupuri. Ce se poate afirma cu certitudine este că aceste locuri atrag organizațiile mai mult decît altele.

Ca urmare a distincției dintre organizațiile economice (firme), culturale, sociale și politice, s-ar putea căuta noduri de atracție specializate. Specializarea poate merge mîna în mîna cu inovația, dar nu neapărat. În cazul în care se împlințează așa, vor apărea *centre de inovație* regionale. Teza noastră este că acest lucru depinde de proporția dintre conexiunile interne (regionale) și externe ale unui spațiu anume. De regulă, acestea două vor converge. Dar se poate imagina un spațiu care atrage într-adevăr activități internaționale și care să nu fie totuși capabil să stabilească conexiuni intra-regionale. În acest caz, regiunea nu este capabilă să exploateze potențialul unui astfel de spațiu. Cauzele unei asemenea configurații pot fi ambiguitățile culturale, problemele de comunicare (ex. limbi diferite) și altele. Un astfel de loc poate fi o insulă de prosperitate într-o regiune înapoiată. Se poate concepe o proporție optimă între conexiunile externe și interne, în care întreaga regiune are posibilitatea optimă de dezvoltare.

Noduri și linii

Conexiunile interne și externe

Pentru a urma această linie teoretică și pentru a demonstra consecințele presupuse, ar trebui să se calculeze toate relațiile (liniile) intra- și extra regionale ale organizațiilor din regiune. În studiul nostru din 1995, acest lucru a fost realizat doar pentru provincia austriacă Carintia, care este o parte mică a regiunii Alpilor Adriatici. Pentru a fi mai preciși, ne referim numai la acele organizații din Carintia care sînt implicate în activități transfrontaliere în această regiune. Relațiile intra-naționale, unele dintre ele putînd fi socotite ca aparținînd relațiilor Alpilor Adriatici (ex. relații între organizațiile din Stiria și Carintia), nu au fost luate în discuție în acest proiect. Cu aceste limitări, cifrele noastre includ între 2 pînă la 3 procente din toate organizațiile din Carintia, estimate la un număr de aproximativ 40.000, peste 20.000 din acestea fiind firme. Totuși, acest procentaj mic are relevanță întrucît conține organizațiile cele mai semnificative (ex. societățile mari).

La începutul cercetării, fiecare organizație a fost rugată să facă un clasament al primelor cinci țări/regiuni importante pentru activitățile lor (tabelul 1). Aproape jumătate (48%) dintre organizațiile investigate au considerat că învecinatele *Slovenia, Friuli-Veneția Giulia și nordul Italiei*, sînt cele mai importante regiuni. Al doilea loc l-a ocupat Europa Centrală (29%) — excluzînd regiunea Alpilor Adriatici — urmată de Europa în ansamblu (12%) și „lumea” în general (4%). Șapte procente menționează alte regiuni din interiorul Austriei ca fiind foarte importante pentru activitatea lor. Dacă luăm în considerare această clasificare, atunci *Slovenia conduce în fața Italiei și a Germaniei*. Trebuie să ne amintim aici că ne referim la acea parte mică a organizațiilor care, după cum au declarat ele, sînt implicate în activități regionale transfrontaliere. Socotim că majoritatea organizațiilor din Carintia consideră împrejurimile apropiate, alte regiuni austriace și regiunile din Germania ca fiind cele mai importante. Trebuie remarcată de asemenea slaba orientare europeană și globală, surprinzătoare întrucîtva deoarece s-ar presupune ca interesul față de zonele transfrontaliere ale Alpilor Adriatici ar trebui să se împletească cu o orientare globală, fapt

care nu se confirmă. Dincolo de toate discuțiile despre globalizare, distanța geografică încă mai contează în construirea unei cooperări.

Tabelul 1. Clasamentul zonelor geografice

Zona	Tipul de organizație				Total (203)
	Economică (68)	Socială (42)	Culturală (52)	Politică (41)	
Lumea	17	4	6	5	32
	6,2	3,1	3,0	3,6	4,3
Europa (fără Europa centrală)	43	4	24	14	85
	15,6	3,1	12,1	10,2	11,5
Europa Centrală	86	38	58	36	218
	31,3	29,0	29,1	26,3	29,4
Țările vecine	112	70	99	76	357
	40,7	53,4	49,7	55,5	48,1
Austria	17	15	12	6	50
	6,2	11,5	6,0	4,4	6,7
Total	275	131	199	137	742
	37,1	17,7	26,8	18,5	100,0

Introducând aceste informații în distincția dintre *nodurile de atracție* și *centrele de inovație* — cu alte cuvinte, *nodurile* unei regiuni —, se poate ajunge la concluzia că organizațiile carintiene nu se folosesc prea mult de legătura lor cu regiunea Alpilor Adriatici pentru a canaliza inovația spre regiune. Aceasta este cauza absenței orientării globale a acestui grup de actori. Dacă totuși transferă inovația, atunci o fac cel mai probabil ca mediatoare între regiuni și centrele de nivel superior din Austria, Germania și probabil Elveția. Ceea ce atrage atenția în legătură cu aceste organizații este implicarea scăzută în Europa (de Vest). Se poate, ca alte părți ale regiunii Alpilor Adriatici să fie mai active în această direcție și, dacă într-adevăr se întâmplă așa, acest lucru este în dezavantajul Carintiei în epoca actuală a integrării europene.

Cu privire la separarea celor patru *arii funcționale* ale societății (economie, cultură, domeniul social și politică), firmele sînt, în medie, cel puțin de două ori mai des orientate global decît celelalte trei tipuri. Acest lucru este valabil și pentru „Europa” și „Europa Centrală”. „Europa”, ca țintă a activităților, este chiar de trei ori (16%) mai des menționată decît în cazul organizațiilor sociale. Pe de altă parte, în ce privește regiunea Alpilor Adriatici, firmele sînt mai slab relaționate. Numai 41% consideră această zonă ca foarte importantă. Printre organizațiile politice și sociale, această proporție este de 56 de procente și respectiv 53 de procente. Cea mai scăzută orientare globală se prezintă în cazul organizațiilor culturale (3%). Aceasta pare să contrazică premisele teoriei globalizării, după care globalizarea este în primul rînd o întreprindere culturală și economică. Dar se poate concluziona, de asemenea, că actorii culturali din regiune au ținte diferite și poate chiar o înțelegere diferită a culturii decît aceea implicată în teoria globalizării.

Slaba orientare globală a acestor companii, instituții și asociații nu le împiedică să considere Carintia extrem de potrivită pentru *construirea de conexiuni* și de cooperare în regiunea Alpilor Adriatici. Cele mai ezitante și critice în această privință sînt, totuși, firmele. Deși în 1996 Austria a fost cel mai important investitor străin în Slovenia — cu mai mult de 700 de investiții directe (FDI) — numai aproximativ 60 dintre acestea au venit din partea Carintiei. Cu toate acestea, 65 % din societățile investigate în acest studiu văd în Carintia un loc bun pentru a face afaceri cu Slovenia; pentru Friuli-Veneția Giulia procentele se ridică la 70. Cele mai entuziaste în acest caz sînt asociațiile culturale (mai mult de 90%). Motivul acestei discrepante poate fi explicat diferit. Poate fi acela că scopurile afacerilor sînt mai dificil de realizat în Carintia decît scopurile altor organizații. Dar poate foarte bine să fie acela că experiența internațională mai largă a afacerilor duce la o judecată mai ezitantă, dar poate mai realistă.

Puncte de atracție

Cînd cele 203 organizații investigate au fost rugate să numească cele șase locuri din regiunea Alpilor Adriatici în care sînt plasați cei mai mulți parteneri ai lor, au fost numite 657 de cazuri în 177 de sate, orașe mici și orașe mari. În același timp, numai 25 de locuri au fost menționate de cinci sau mai multe ori (Figura 1). Distribuția acestor locuri este de 11 în Slovenia, 9 în Friuli-Veneția Giulia și 4 în Veneția. Considerate împreună, 46 de locuri din cele 177 sînt plasate în Slovenia și aproape același număr se află și în Friuli-Veneția Giulia și Veneția. Acest lucru arată concentrarea activităților transfrontaliere în regiunile învecinate. În această zonă sînt, din nou, patru orașe care atrag majoritatea relațiilor. Ele sînt în ordine descrescătoare: 1) Liubliana, 2) Udine, 3) Triest și 4) Maribor. Din punctul de vedere al organizațiilor carintiene, acestea sînt, metaforic, nodurile regiunii Alpilor Adriatici. Liubliana, cu 106 menționări, este clar, în acest context, centrul de gravitație, urmată de Udine (68) și Triest (40). Chiar dacă nu luăm în discuție numai locurile, ci și numărul organizațiilor implicate, acest lucru nu schimbă cu nimic tabloul general. În cele mai multe din cazuri, numărul partenerilor dintr-un loc variază de la 1 la 5.

Orașul Triest merită o atenție deosebită în acest context. Cu toate că numărul locuitorilor se apropie de numărul locuitorilor din Lubliana (Lubliana 270.000; Triest 230.000), orașul atrage destul de puține organizații din Carintia. Acest lucru, totuși, nu permite o concluzie finală asupra statutului său în regiune, deoarece ancheta noastră nu a luat în considerare mărimea tranzacțiilor. De exemplu, ar putea fi la mijloc faptul că firmele din Carintia au mai puține tranzacții cu parteneri din Triest, dar că aceste tranzacții sînt mai importante și mai mari decît cele cu Lubliana sau Udine. Dar, se pare că Triest, în ciuda unor instituții cheie ca portul, universitatea, facilitățile de cercetare internaționale, instituțiile financiare, facilitățile de transport, secretariatul Inițiativei Central Europene etc., nu este capabil să-și concretizeze potențialul de centru de inovație pentru toată regiunea transfrontalieră. Numai la un nivel inferior constituie orașul un punct de atracție pentru organizații, cel puțin în ce privește Austria de Sud.

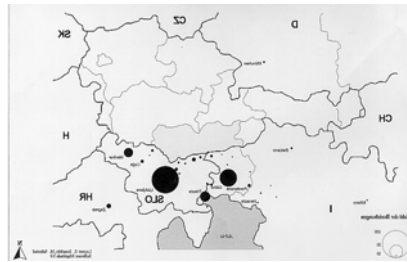

Figura 1
Puncte de atracție

Făcînd un rezumat al aspectului cantitativ al relațiilor transfrontaliere, se poate observa că organizațiile din Carintia active în regiunea Alpilor Adriatici înregistrează cam aceeași proporție de tranzacții în Slovenia (275 de menționări) ca în regiunile Friuli-Veneția Giulia (187) și Veneția (60) luate împreună. Din punctul de vedere al organizațiilor carintiene, acesta este centrul regiunii Alpilor Adriatici. O diferențiere interesantă: sînt confirmate așteptările conform cărora între organizațiile implicate în Slovenia, acelea care au fundal etnic sloven din Carintia sînt, într-un fel, supra-reprezentate. Ceea ce este surprinzător, totuși, este că printre aceste organizații doar cîteva dețin relații cu partea italiană a regiunii Alpilor Adriatici. Acest lucru este lăsat în seama organizațiilor din Carintia care nu sînt slovene. Aici se pot pune în discuție preferințele etnice. Pe de altă parte, anexele străine din Carintia acționează mai mult în direcția Sloveniei decît în cea a Italiei. Motivul acestui fapt este că, în principal, cartierele lor generale au deja filiale în Italia, pe cînd în Slovenia de cele mai multe ori nu au, datorită situației politice diferite de dinainte de 1991.

Administrarea transfrontalieră

Cea mai mare parte din organizațiile din Carintia nu văd în diferențele culturale și în *stilurile* diferite de afaceri bariere în activitățile din zona Alpilor Adriatici. O afirmație așa de generală cere o analiză mai atentă (Langer 1998).

Considerînd *limba* drept element major al culturii, apar diferențe semnificative, din punctul de vedere al organizațiilor carintiene, în comparația dintre Slovenia și Friuli-Veneția Giulia. În cazul Sloveniei, limba germană și slovenă sînt egal folosite în o cincime din cazuri, în negocieri și în interacțiunile de fiecare zi. Mai puțin de zece procente folosesc numai engleza. În relația cu organizațiile din Friuli-Veneția Giulia, limba italiană în combinație cu germana are prioritate (o cincime), apoi vine italiana cu doar 15% și engleza cu doar 12%. Numai 8 procente din organizații folosesc exclusiv germana. În urma acestor observații se pot trage două concluzii: a) organizațiile carintiene dispun de o competență destul de ridicată în domeniul limbilor străine și b) în ce privește limba, slovenii sînt parteneri mai convenabili decît italienii. Organizațiile austriece trebuie, în cele mai multe din cazuri, să se adapteze la partenerii lor italieni. Din nou, firmele fac acest lucru mai rar decît celelalte tipuri de organizații. Modalitatea cea mai obișnuită este de a recurge la engleză (20%). Acest lucru poate să fie un indicator al faptului că ele întîmpină dificultăți în a atribui un statut anume acestei regiuni. Se poate să fie greu să își perceapă activitățile din regiunea Alpilor Adriatici ca ceva separat de comerțul și investițiile lor în general. Afacerile — tot afaceri.

Cu privire la *standardele culturale mai subtile*, diferențele au fost privite, în special, din punctul de vedere al reprezentanților firmelor. Slovenii, de exemplu, sînt considerați mai puțin temeinici, mai puțin de încredere, mai puțin corecți și punctuali. S-a menționat, de asemenea, că ei nu separă problemele personale de cele profesionale în gradul în care o fac austriecii (vezi și Langer/Feichtinger/Meierewert 1999). Organizațiile culturale, politice și sociale consideră aceste diferențe mai puțin acute. Întrebate fiind despre partenerii italieni, firmele austriece observă la aceștia o mai mare flexibilitate și o mai mare încredere în propriile puteri. Firmele pun accent, de asemenea, pe competența ridicată a italienilor, care nu este percepută de organizațiile culturale și politice, de exemplu. Pe de altă parte, cuvîntul italienilor este văzut asemănător cu cel al slovenilor; sînt mai puțin punctuali și nu respectă întotdeauna regulile. Privind în ansamblu toate aspectele, se poate presupune o afinitate culturală mai mare între organizațiile austriece și slovene decît între cele austriece și italiene. Acest lucru poate să sugereze că austriecii au o competență mai mare în a trata cu organizațiile slovene decît cu cele italiene.

Viitorul

În timp ce în trecut succesul și supraviețuirea organizațiilor dintr-o regiune depindeau mult de politica statului-națiune, viitorul ne apare mult mai complex. Acesta include politica agențiilor supranaționale, precum și a organizațiilor transfrontaliere rivale care, în cele mai multe cazuri, sînt deja mult mai permeabile. Luînd ca exemplu nivelul supranațional, o unitate regională precum Carintia trebuie să acorde o atenție sporită activităților de planificare ale Uniunii Europene. În acest caz se poate descoperi că, pînă în prezent, în mai toate viziunile *eurocrațiilor*, Carintia a rămas un subiect ignorat. Această parte a Europei nu numai că este neglijată în metaforele folosite de ei în planificare (de exemplu, „banana albastră”), ci și în politicile lor (de exemplu, conturarea rețelelor transeuropene = RTE). Planul RTE de la mijlocul anilor '90, încă valabil, nu numai că ignoră Carintia, dar și Austria în ansamblu. Este evident că asemenea parametri sînt importanți pentru reprezentarea și organizarea propriului viitor de către organizații. Totuși, aceștia nu sînt singurii parametri luați în considerare.

La fel de important este modul în care organizațiile estimează viitorul mediului înconjurător învecinat lor, care, în condițiile noilor premise, include regiunea vecină dincolo de frontiera națională. Un indiciu al entuziasmului acestor organizații este faptul că patru cincimi din ele plănuiesc să-și extindă cooperarea regională transfrontalieră. Acest lucru este valabil mai ales în cazul organizațiilor politice și economice. În cazul Sloveniei, chiar și organizațiile culturale dovedesc un entuziasm ridicat. Dar, în general, inițiativa pentru o cooperare transfrontalieră vine mai degrabă din partea organizațiilor economice și politice, decît din partea celor culturale și sociale. În timp ce lupta pentru piețe mai mari este inerentă pentru afaceri, orientarea transfrontalieră a politicilor (chiar locale) este, fără îndoială, un efect al integrării europene (Barjak 1999; Scott 1999). Totuși, conștientizarea acută a dorinței de cooperare transfrontalieră este cu totul alt lucru decît împlinirea acestei dorințe. Direcția și felul de cooperare depind de faptul dacă *resursele* din Alpii Adriatici sînt sau nu *complementare*. În primul caz cooperarea este posibilă, în timp ce similitudinea resurselor va produce competiție și dominație.

Se poate presupune că organizațiile dornice să se extindă transfrontalier au o imagine mai mult sau mai puțin clară asupra așteptărilor pe care le pot avea. Luînd acest lucru în considerare, a fost surprinzător că aproape jumătate din respondenți nu aveau nici o idee despre ce îi aștepta, din punctul de vedere al resurselor umane și al dezvoltării

economice și sociale, în Slovenia și Friuli-Veneția Giulia. Astfel, a fost extrem de dificil pentru ei să identifice *limita de competitivitate* a Carintiei. Așteptările comune celor care și-au exprimat opinia au fost următoarele: a) viitorul fiecăreia din cele trei subregiuni ale zonei Alpilor Adriatici se află în sectorul serviciilor publice, dar b) spre deosebire de Carintia, în Slovenia și Friuli-Veneția Giulia se va menține o producție tradițională semnificativă. c) Învățămîntul/cultura și comerțul se vor menține într-un con de umbră în toate cele trei subregiuni, deși d) se așteaptă de la Friuli-Veneția Giulia să aibă un impuls competitiv în artă și design. e) Se întrevide posibilitatea pentru Slovenia și Carintia de a dezvolta o industrie de înaltă tehnologie. f) Carintia se va specializa și în produse ecologice.

O privire mai atentă asupra termenului „sector al serviciilor” arată că cei chestionați înțeleg prin el, înainte de toate, „turism”. Va conduce acest lucru la o mai mare cooperare transfrontalieră? La o primă privire, nu pare să existe multă complementaritate în acest domeniu. Resursele turistice din Carintia, Friuli-Veneția Giulia și Slovenia sînt aproape similare. O acțiune complementară este imaginabilă numai dacă se ia în considerare Marea Adriatică. Cu toate că pînă și în acest caz competiția cu lacurile montane din Carintia constituie un scenariu posibil, sînt imaginabile proiecte comune pe baza complementarității (de exemplu, schiatul montan combinat cu relaxarea la Marea Adriatică). De obicei, cînd lipsește complementaritatea dintr-o situație, relația de putere prevalează față de cooperare în rețele. Se poate observa că un factor de complementaritate în regiunea Alpilor Adriatici este costul scăzut al forței de muncă din Slovenia și în alte state post-socialiste. Întrebarea este cît timp se vor menține aceste diferențieri de costuri în viitor. Pînă acum acest factor a atras mai mult investițiile directe (implicînd structurile ierarhice) decît cooperarea în rețea, într-un sens restrîns. Pentru aceasta din urmă ar trebui să existe nu numai salariile scăzute, ci și organizații complementare.

De partea austriacă există, cu siguranță, un număr mic dar semnificativ de organizații de toate tipurile, devotate intensificării relațiilor transfrontaliere în cadrul regiunii Alpilor Adriatici. Cu toate că aceasta variază între diferitele părți ale țării, după cum arată și cazul Carintiei, implicarea de bază există. În urma acestui studiu rămîne deschisă problema dacă relațiile stabilite pot fi privite ca nuclee ale unui tip de societate alpo-adriatică viitoare. Deși există anumiți factori taciți de afinitate culturală, ca resursele naturale (de exemplu, distribuția lor similară), infrastructura (Rețelele Transeuropene propuse) și interesele socio-politice (grupurile sociale subregionale, relativ închise), ei nu impun în mod automat o integrare crescută a actorilor în această regiune. Fără îndoială, caracterul pestriț al societăților regionale poate cîștiga în greutate numai într-o Europă lărgită, printr-o cooperare mai puternică și mai coordonată a organizațiilor ei. Nici orientarea națională, care a triumfat în trecut, nici strategia de conectare cu precădere la centre globale sau la alte locuri îndepărtate, dominantă astăzi, nu sînt suficiente să asigure o dezvoltare stabilă și prosperă a tuturor subunităților sociale ale regiunii Alpilor Adriatici. □

BIBLIOGRAFIE

- Ahrne, G. (1990): *Agency and Organization (Agenție și Organizare)*, Londra.
- Barjak, F. (1999): **Entrepreneurial Decisions with Spatial Impact along the Eastern German Border (Decizii antreprenoriale cu impact spațial de-a lungul frontierei germane estice)**, H. Eskelinen, I. Liikanen și J. Oksa, *Curtains of Iron and Gold (Perdele de fier și aur)*, Aldershot (Ashgate), pp. 195-212.
- Bodenhofer, H.-J./P. Stanovik (1992): **Wirtschaftsreform in Slowenien und Wirtschaftskooperation Slowenien-Osterreich**, Raport de cercetare, Klagenfurt/Ljubljana.
- Cooke, P. (1995): *Planet Europa: Network Approaches to Regional Innovation and Technology Management (Europa mondială: Abordările de rețea ale inovației regionale și a managementului tehnologic)*, studiu de caz, New York, Elsevier.
- Delli Zotti, G. (1996), **Transfrontier cooperation of the external borders of the European Union — implications for sovereignty (Cooperarea transfrontală a granițelor externe ale Uniunii Europene — implicații pentru suveranitate)**, L. O'Dowd/Th.M.Wilson, *Border, Nations and States (Frontiere, Națiuni și State)*, Aldershot (Avebury), pp. 51-72.
- Langer, J./C. Feichtinger/S. Meierewert (1999): **Slowenische Kulturstandards aus oesterreichischer Perspektive (Standarde culturale în Slovenia cum le văd managerii austrieci)**, Raport de cercetare, Klagenfurt/Viena.
- Laumann, E. O./P. V. Marsden/D. Prensky (1983): **The Boundary Specification Problem in Network Analysis (Specificația problemei frontierei în analizele rețelei)**, R.S. Burt/M.J. Minor, *Applied Network Analysis (Analize aplicate de rețea)*, Londra (Sage), pp. 18-34.
- Mlinar, Z. (1995): **Territorial Dehierarchization in the Emerging New Europe (Deierarhizarea teritorială într-o nouă Europă în apariție)**, J. Langer, W. Pollauer, *Small States in the Emerging New Europe (State mici într-o nouă Europă în apariție)*, Eisenstadt (Verlang fur Soziologie und Humanethologie), pp. 161-179.

Peterson, M. (1996): **Force of dynamism or regression? The new regionalism in Europe (Forța dinamismului sau a regresiei? Noul regionalism în Europa)**, J. Langer/G. Eger, **Border, Region and Ethnicity in Central Europe (Frontieră, regiune și etnicitate în Europa Centrală)**, Klagenfurt (Norea), pp. 31-48.

Scott, J. W. (1999): **Evolving Regimes for Local Transboundary Cooperation — The German- Polish Experience (Transformarea regimurilor pentru o cooperare locală transfrontalieră— Experiența germană – polonă)**, H. Eskelinen, I. Liikanen și J. Oksa, **Curtains of Iron Gold (Perdele de aur de fier)**, Aldershot (Ashgate), pp. 179-193

Storper, M. (1997): **The Regional World - Territorial Development in a Global Economy (Lumea regională – Dezvoltarea teritorială într-o economie globală)**, New York (Guilford).

Vartianen, P. (1999): **Urban Networking in the Baltic Sea Region - A Nordic View (Inițierea rețelei urbane în regiunea Mării Baltice – O vedere nordică)**, H. Eskelinen, I. Liikanen și J. Oksa, **Curtains of Iron Gold (Perdele de aur de fier)**, Aldershot (Ashgate), pp. 117-130

Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010 (Viziune și Strategii în jurul Mării Baltice 2010), A treia conferință a miniștrilor pentru planificare și dezvoltare spațială, Tallinn, 7-8 Decembrie 1994.

Wastl-Walter, D./A. Köfler (1999), **Dynamics of Local Cross-Border Activities between Carinthia (Austria) and Slovenia (Dinamica activităților de peste frontiere dintre Carintia (Austria) și Slovenia)**, H. Eskelinen, I. Liikanen și J. Oksa, **Curtains of Iron Gold (Perdele de aur de fier)**, Aldershot (Ashgate), pp. 213-227.

Traducere de Lia Conțiu

*

*Dr. Josef LANGER, profesor de sociologie la Universitatea din Klagenfurt, Austria, editor și/sau autor a numeroase volume avînd ca temă dezvoltarea și frontierele, cultura și identitatea: **Border, Region and Ethnicity in Central Europe (Klagenfurt, 1996,co-editor); **Kleine Staaten in großer Gesellschaft (Eisenstadt, 1995), **Emerging Sociology (Aldershot 1992).*******

Josef Langer, *Cross-Border Networking of Business Organisations in the Alps-Adriatic Region — How is it in Southern Austria?*, studiu publicat cu permisiunea autorului.